

بررسی هم‌پوشانی سیاست خارجی روسیه و ایران در افغانستان با توجه به تحولات

نوبین خاورمیانه (۲۰۱۷-۲۰۱۶)

مهدی هدایتی شهیدانی^۱

مهدی پادروند^۲

محسن عزتی^۳

چکیده

روند تحولات امنیتی و سیاسی در افغانستان و حول آن، از سال ۲۰۱۵ به این سو به گونه جدی و عمیق برای روسیه و ایران نگران کننده شده است. نفوذ و حضور داعش در افغانستان که روسیه و ایران از آن به عنوان یک پروژه سازمان دهی شده برای ناامن سازی آسیای مرکزی و مرزهای ایران یاد می کنند، به عنوان یک تهدید استراتژیک برای دو کشور به حساب می رود. این پژوهش که به صورت کتابخانه ای و کلیه اطلاعات آن از مقالات و منابع اینترنتی جمع آوری شده با هدف بررسی سیاست خارجی ایران و روسیه انجام گرفته است. لذا سوال تحقیق بدینگونه مطرح می شود که، روسیه و ایران در افغانستان امروزی با توجه به تحولات نوبین خاورمیانه و فعالیت گروه های تکفیری در منطقه چه رویکردی را برای سیاست خارجی خود اتخاذ کرده اند؟ فرضیه کار بیان می دارد که به نظر می رسد روسیه و ایران در افغانستان امروزی به دنبال توسعه اقتصادی این کشور، مبارزه با یکجانبه گرایی آمریکا، تقویت دولت متمرکز و حفظ ثبات و امنیت در این کشور باشند.

کلید واژه: سیاست خارجی روسیه، سیاست خارجی ایران، تحولات نوبین خاورمیانه، تحولات

سیاسی - امنیتی افغانستان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

^۱ استادیار روابط بین الملل دانشگاه گیلان، ایمیل mehdi.hedayati88@gmail.com

^۲ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه گیلان و نویسنده مسئول. ایمیل padervand.mahdi@gmail.com

^۳ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه گیلان. ایمیل M.ezati@gmail.com

مقدمه

با وجود شکست‌های پی در پی داعش و ناکامی جریان‌های تکفیری - تروریستی در دستیابی به اهداف خویش؛ به نظر می‌رسد حامیان بین‌المللی داعش به فکر گشودن حوزه‌های جغرافیایی دیگری در سطح منطقه، برای استمرار فعالیت‌ها و بقاء داعش باشند. اینکه موضوع شکست‌های داعش در عراق، سوریه و مناطق پیرامونی از یک طرف و ضرورت پیگیری و تحقق منافع آمریکا در منطقه با استفاده از یک ابزار درون منطقه‌ای از سوی دیگر این احتمال نیز وجود دارد که مسئله انتقال فعالیت‌های داعش جهت احیا و بازسازی و تقویت مجدد آن در دستور کار کشورهای غربی متحدان منطقه‌ای آن‌ها قرار گیرد. افغانستان یکی از گزینه‌های مهم برای این کار در نظر گرفته شده است.

این مسئله باعث شده است ائتلاف ضد داعش (روسیه و ایران) که در سوریه و عراق نقش مهمی را ایفا کرد در صدد باشند از توسعه و گسترش مجدد این گروه‌های تروریستی به کشورهای دیگر و همسایه‌های خود جلوگیری کنند. بنابراین برای رسیدن به منافع خود در اواخر دسامبر ۲۰۱۷ مسکو یک گفتگوی سه جانبه با پکن^۱ - اسلام آباد^۲ - در مورد آینده افغانستان برگزار کرد. مهم‌ترین بخش این نشست گفتگو در مورد مذاکره کابل^۳ - واشنگتن^۴ - و دهلی نو که یکی از متحدان سنتی مسکو که امروزه در حال نزدیک شدن به آمریکا و ناتو می‌باشد بود. در این نشست بیانیه مشترکی که بین سه کشور منتشر شد بر گفتگو بین افغانستان و طالبان مورد تاکید قرار کرد. همچنین گسترش داعش به این کشور را مورد توجه خود قرار داده و نگرانی خود را ابراز کردند (Rafiq, 2017). چرا که کاهش نقش نظامی آمریکا در افغانستان و تشدید فعالیت‌های طالبان نیز باعث شده که کشورهای منطقه به این نتیجه برسند که آینده افغانستان در ابهام است و آن‌ها می‌توانند در سرنوشت این کشور سهم بیشتری داشته باشند. جدال درونی در حکومت مرکزی افغانستان نیز نگرانی‌ها در مورد ثبات کشور را چه در داخل و چه در خارج افزایش داده است. طی دو سال گذشته، کشیده شدن عرصه نبرد و فعالیت گروه‌های شورشی به ولایات شمالی افغانستان در مرزهای مشترک با کشورهای آسیای میانه^۵ و استان سین کیانگ^۶ چین، دولت روسیه و جمهوری‌های سابق اتحاد شوروی و جمهوری اسلامی ایران را نگران کرده است. به این دلیل که ظهور گروه دولت اسلامی (داعش) برای اقتدار طالبان^۷ یک چالش جدی می‌باشد و چین، ایران و روسیه که در صدد هستند از احیای دوباره داعش در کشور دیگر جلوگیری

^۱ . Beijing

^۲ . Islam Abad

^۳ . Cable

^۴ . Washington

^۵ . middle Asia

^۶ . Xinjiang

^۷ . Taleban

کنند در سیاست خارجی خود تجدید نظر کرده و برای جلوگیری از این مسئله به گفتگو با شبه نظامیان طالبان و دولت مرکزی افغانستان روی آوردند.

درباره سیاست خارجی روسیه و ایران در افغانستان پژوهش‌های متعددی انجام شده است که مهم‌ترین آن‌های مقاله‌ای است تحت عنوان "ساخت دوگانه دولت سازی نوین در افغانستان" توسط آقای دکتر محسن خلیلی و محمود باهوشی فاردقی. در این تحقیق نویسندگان فرایند دولت-ملت سازی در افغانستان و موانع پیش‌رو این مهم در این کشور را مورد بررسی قرار داده‌اند. در این پژوهش فرآیند دولت ملت سازی که آمریکا در صدد آن بود در افغانستان انجام دهد یک واکنش محافظه کارانه در برابر اقدامات روسیه برای ساخت و ایجاد یک دولت کمونیستی تلقی شده همچنین به موانع پیش رو دولت-ملت سازی در افغانستان اشاره کرده‌اند (خلیلی و باهوشی فاردقی: ۱۳۹۶).

در پژوهش دیگر تحت عنوان "حضور نیروهای نظامی خارجی در افغانستان و گسترش افراط گرایی فرقه‌ای در پاکستان" که آقای دکتر قربانعلی محبوبی و همکاران انجام شده، نویسندگان در مقاله مذکور به این نتیجه رسیده‌اند که جنگ در افغانستان که با هدف مبارزه با تروریسم شروع شد و ۱۱ سال طول کشید نه تنها مانع پیشرفت تروریست‌ها نشد بلکه باعث گسترش دامنه آن‌ها به پاکستان نیز شده است. و این مسئله نیز بر امنیت ایران تاثیر می‌گذارد چرا که با عدم توانایی لازم دو کشور پاکستان و افغانستان برای جلوگیری و ساقط کردن این گروه‌ها امنیت مرزهای جمهوری اسلامی ایران را نیز با خطر جدی مواجه می‌کند (محبوبی و همکاران، ۱۳۹۳).

در پژوهش دیگر تحت عنوان "جایگاه افغانستان در سیاست امنیتی فدراسیون روسیه" که توسط آقای دکتر جهانگیر کرمی و محمد تقی جهانبخش انجام شده است نویسندگان در این مقاله به این نتیجه رسیده‌اند که روسیه در دوره پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی تلاش کرده است تا محدوده پیرامونی‌اش را به عنوان عمق راهبردی و غشای امنیتی حفظ کند (کرمی جهانبخش، ۱۳۹۴).

در پژوهش حاضر ضمن تمجید از تحقیق‌های انجام شده با هدف بررسی هم‌پوشانی اخیر سیاست خارجی ایران و روسیه در افغانستان امروزی به روش کتابخانه‌ای انجام شده است. بنابراین به نوع خود یک پژوهش مستقل از سایر مقاله‌های انجام شده است. با بررسی لازم و آکادمیک در این باره می‌توانیم به منافع مشترک ایران و روسیه در افغانستان در کنار سایر هم‌پوشانی‌ها پی ببریم. لذا در ادامه تحقیق به اهداف مشترک دو کشور به صورت جداگانه می‌پردازیم.

۱- یکجانبه‌گرایی آمریکا و استراتژی ایران و روسیه

مسکو برای رسیدن به برنامه‌های تعریف شده سیاست خارجی خود در افغانستان نشست چند جانبه‌ای متشکل از ایران، چین، هند ضمن دعوت از آمریکا برگزار کرد که مقامات آمریکایی بدلیل عدم هماهنگی قبلی از شرکت در این نشست خودداری کردند. دولتمردان آمریکا این اقدامات مسکو را یک نقشه برای کاهش نفوذ و نقش ناتو در افغانستان و تسخیر طالبان به وسیله این کشور تلقی

کردند. در مقابل این اتهام آمریکا زیمر کابلوف^۱ نماینده ویژه کرملین^۲ در افغانستان بیان داشت که "اتهامات وارده بر دستگاه سیاست خارجی روسیه توجیهی است که واشنگتن^۳ برای شکست نظامیان و سیاستمداران خود در مبارزات انتخاباتی مطرح می‌کنند و هیچگونه توجیهی دیگر نمی‌تواند داشته باشد". اما موضع مسکو مانند ایران نسبت به طالبان این است که این گروه می‌تواند از نفوذ داعش به این کشور جلوگیری کرده و یک نیروی مفید برای مبارزه با دولت اسلامی همچنین برقراری امنیت در افغانستان می‌باشد (Saine & Gul, 2017). بنابراین به نظر می‌رسد اعلام هماهنگی و همکاری برای گسترش مناسبات و شراکت با هر پیمانکاری در راستای حل مشکلات و تهدیدهای مشترک در افغانستان و آسیای مرکزی از جمله مبارزه با تولید و قاچاق مواد مخدر، مقابله با سازمان‌های بین المللی تروریستی که ایالت متحده آمریکا از آن‌ها به عنوان ابزار نفوذ یکجانبه خود استفاده می‌کند یک برنامه برای تقویت هم‌پوشانی سیاست خارجی دو کشور ایران و روسیه در افغانستان امروزی باشد. با وجود اینکه این موضوع یعنی نشست‌های برگزار شده که در مطالب فوق به آن‌ها اشاره شد از سوی آمریکا و ناتو بدون پاسخ می‌ماند، مقامات روسیه به اظهارات خود پایبند بودند و در چارچوب سازمان شانگهای^۴ و پیمان امنیت جمعی موفقیت‌هایی در این محورها به دست آورده‌اند. ایران نیز یکی از مهم‌ترین کشورهای مورد توجه روسیه برای ایجاد ائتلاف برای رسیدن به منافع خود در افغانستان و آسیای مرکزی و جلوگیری از یکجانبه‌گرایی آمریکا در افغانستان می‌تواند باشد.

جمهوری اسلامی ایران نیز در کنار مسائلی همچون بحران سوریه و بحرین و عراق در صدد ایجاد رابطه حسنه با همسایه‌های خود از جمله افغانستان می‌باشد. بنابراین برای رسیدن به این هدف می‌تواند از گروه بنام فاطمیون که از شیعه مذهب‌های افغانستان تشکیل می‌شود و در حدود ۱۵۰۰۰ عضو نیز دارد استفاده کرده و این نیروهای هم در جنگ سوریه و هم در مسائل داخلی اهرم مهمی را در اختیار جمهوری اسلامی قرار می‌دهد که از هرگونه نفوذ آمریکا در این کشور جلوگیری کرده و یا از نفوذ آن بکاهد. همچنین تهران در صدد است برای جلوگیری از نفوذ داعش به افغانستان با طالبان رابطه و همکاری‌های خود را جدی‌تر کند. چرا که ایران در کنار روسیه گسترش نفوذ رقبای خود از جمله آمریکا و ناتو به داخل کشورهای همسایه یک تهدید علیه امنیت و منافع خود تلقی می‌کند (Hassan, 2017).

در این باره فرمانده ارشد نیروهای ایالات متحده در افغانستان آقای نیکلسون جونیور^۵ بیان داشت "روسیه و ایران در افغانستان همکاری و شراکت خود را با طالبان آغاز کرده‌اند و این رویکرد ایران و

^۱ . Zimmer Kablof

^۲ . The Kremlin

^۳ . Washington

^۴ . Shanghai Organization

^۵ . Nilsson Jr.

روسیه باعث تضعیف نقش آمریکا و ناتو در این کشور می‌شود." (Cunningham, 2017) سخنگوی طالبان در این باره نیز بیان داشت "که روابط طالبان و روسیه برای رسیدن به اهداف دیپلماتیک است" و نماینده طالبان در مذاکرات اخیر مسکو شرکت نمی‌کند. اما در مقابل مقامات ایالات متحده آمریکا و افغانستان در این باره اعلام کردند که، روابط بین روسیه ایران و طالبان فراتر از دیپلماسی است و این مسئله تنش بین آمریکا و روسیه و ایران را افزایش داده است (Cunningham, 2017) چرا که روسیه و ایران ارتباط خود را با طالبان تقویت کرده‌اند. اما این مسئله از تمایل دو کشور ایران و روسیه برای کاهش نفوذ هر چه بیشتر آمریکا در افغانستان نشات می‌گیرد. و گسترش روابط خود را با طالبان برای حل بحران و تنش بین شبه نظامیان طالبان و دولت مرکزی بیان می‌دارند و اقدامات خود را در این راستا توجیه می‌کنند (Ramani, 2017). تا از این طریق بتوانند به اهداف خود برسند. زیرا در مقیاس گسترده‌تر نظام سیاسی بین‌المللی نیز در حال تغییر می‌باشد. و کشورهای منطقه مانند روسیه و ایران هژمونی ایالات متحده آمریکا را با چالش جدی مواجه کرده و با حضور نظامی آمریکا و گسترش دامنه آن ابراز نگرانی می‌کنند (Bilal Khalil, 2017). بنابراین باید این گونه بیان داشت که دو کشور ایران و روسیه برای اینکه از هرگونه نفوذ آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن جلوگیری کنند در صدد هستند از ابزارهای مختلف خود برای نفوذ در افغانستان استفاده می‌کنند. بنابراین با استفاده از این موضوع یکجانبه‌گرایی آمریکا را با چالش مواجه کرده‌اند و با آن مخالف هستند.

در مقابل این استراتژی ایران و روسیه باید به این نکته نیز توجه کنیم که، واشنگتن نیز در صدد است با افزایش نیروی نظامی خود در افغانستان از دستیابی به قدرت و نفوذ شبه نظامیان طالبان جلوگیری کنند. و نیز به دنبال این هدف هستند که با افزایش و گسترش روابط خود با دولت کنونی پاکستان هم روند اصلاحات سیاسی-اقتصادی را در این کشور تسریع‌تر کند و هم از این طریق میزان فعالیت نیروهای طالبان که در خاک پاکستان هستند را کاهش دهند. و برای این کار ایجاد توافقنامه تجاری را با اسلام آباد به شرط محدود کردن حمایت‌های آن از طالبان را در دستور کار خود قرار داده است. (O'Hanlon, 2017) بنابراین شاهد تنش‌های زیادی بین روسیه و ایران از یک طرف و آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن از طرف دیگر هستیم. به نظر می‌رسد که در کنار بحران سوریه و عراق که امروزه با اتمام کار داعش و گروه‌های تروریستی فعال در این دو کشور میدان رقابت این دو ائتلاف به افغانستان کشیده شود.

۲- تقویت دولت متمرکز

ایران و روسیه در صدد هستند که یک دولت پایدار در افغانستان برای کاهش نفوذ ناتو و آمریکا در این کشور وجود داشته باشد (Kozak, 2017). اتخاذ چنین استراتژی یعنی رقابت برای کاهش نفوذ آمریکا و ناتو، واکنشی در برابر خروج دولت طرفدار روسیه در اوکراین و روی کار آمدن یک دولت

طرفدار غرب سال ۲۰۱۴ در این کشور است. جدا از مطالب فوق روسیه نگران سلطه مجدد غرب به رهبری آمریکا و ناتو داخل متحدان سنتی خود نیز می‌باشد (Shahidsaless, 2015) بنابراین برای رسیدن به منافع خود در اواخر دسامبر ۲۰۱۷ مسکو یک گفتگو سه جانبه با پکن - اسلام آباد - در مورد آینده افغانستان برگزار کرد. مهم‌ترین بخش این نشست گفتگو در مورد مذاکره کابل - واشنگتن - دهلی نو که یکی از متحدان سنتی مسکو که امروزه در حال نزدیک شدن به آمریکا و ناتو می‌باشد بود. در این نشست بیانیه مشترکی که بین سه کشور منتشر شد گفتگو بین افغانستان و طالبان را مورد تأکید قرار داد. همچنین ابراز نگرانی خود را در مورد گسترش داعش به این کشور را مورد توجه خود قرار داده و نگرانی خود را ابراز کردند (Rafiq, 2017)

روسیه و ایران برای تقویت دولت مرکزی در افغانستان تلاش‌های زیادی را انجام داده‌اند. بنابراین دو کشور با همکاری پاکستان و چین و پنج کشور آسیای مرکزی به منظور حل بحران موجود بین دولت مرکزی افغانستان و طالبان نشست تشکیل دادند (Gul, 2017). همانگونه که در مطالب فوق به آن اشاره شد این نشست باعث شد که ایران و روسیه را متهم به همکاری و تقویت گروه‌های افراطی در افغانستان کنند. اما مقامات مسکو بیان داشتند که مذاکره با طالبان و دولت فعلی افغانستان برای حل کردن تنش‌های موجود در این کشور و دعوت از طالبان برای مذاکره صلح انجام شده است (Alexander, 2017). زیرا دولت افغانستان و نیروهای این کشور در حال نابودی هستند. به همین دلیل بود که در سال‌های اخیر روسیه در صدد رایزنی با افغانستان برای تقویت نیروهای نظامی این کشور و حمایت‌های تدارکاتی از آن‌ها برآمده است. امروزه روسیه و ایران به همراه طالبان به نقطه نظر مشترک یعنی مبارزه با گروه‌هایی نظیر جنبش اسلامی ازبکستان^۱ و داعش^۲ در این کشور رسیده‌اند. و همواره می‌کوشند از گسترش فعالیت آن‌ها جلوگیری کنند. (calamor, 2017). این نقطه نظر مشترک به همراه اهدافی همچون مبارزه با نفوذ و گسترش فعالیت‌های آمریکا بدون تقویت دولت مرکزی در افغانستان به نظر می‌رسد غیر ممکن باشد. چرا که با وجود تنش در بین دولت مرکزی و شبه نظامیان طالبان همواره صحنه برای رقابت‌های بین‌المللی ایجاد می‌شود و باعث تضعیف هرچه بیشتر دولت مرکزی و نفوذ آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن می‌شود.

با این وجود به نظر می‌رسد که منطقی‌ترین راهبرد دو کشور ایران و روسیه در افغانستان، تحکیم صلح، ثبات و امنیت کشور و حمایت از دولت مرکزی آن می‌باشد. حتی توسعه مناسبات اقتصادی تهران با افغانستان و نیز تلاش برای گسترش خطوط ترانزیت از شرق به غرب را در راستای همین راهبرد اصولی خود می‌داند. در واقع حفظ صلح، ثبات و امنیت در افغانستان برای جمهوری اسلامی ایران اهمیت فراوان داشته و اساساً در کنار مسکو با هرگونه اقدامی که به این اصل مهم آسیب برساند،

^۱ . Islamic Movement of Uzbekistan

^۲ . Isis

مخالف است. جمهوری اسلامی ایران و روسیه بی ثباتی سیاسی و بروز شکاف‌های سیاسی کشور را در راستای مصالح ملی و منطقه ای خود نمی‌دانند. از این رو از دولت وحدت ملی افغانستان حمایت کرده و اعتقاد دارند تشدید شکاف‌ها در این دولت، زمینه و بستر مناسبی را برای گسترش ناامنی‌ها در سطح این کشور فراهم خواهد کرد که در راستای اصل ثابت راهبردی تداوم ثبات و امنیت در افغانستان نخواهد بود.

۳- مسائل امنیتی افغانستان و استراتژی دو کشور روسیه و ایران

تضعیف دولت وحدت ملی در افغانستان باعث مشکلات امنیتی فراوانی در این کشور با توجه به تحولات نوین خاورمیانه شده است. چرا که با ایجاد این مسئله گروه تروریستی داعش با شمال افغانستان نفوذ کرده و فعالیت خود را تا حدودی در این کشور آغاز کرده‌اند. این موضوع و ناتوانی دولت این کشور برای ایجاد فرصت‌های شغلی باعث شده است که مردم این کشور به اروپا مهاجرت کنند. امروزه ناامنی در افغانستان به ویژه در مناطق شمال و جنوب این کشور افزایش یافته است. در نتیجه ادامه روند ناامنی در این مناطق شبه نظامیان طالبان ولایت‌های قندوز^۱ با عقب نشینی نیروهای نظامی افغان را تصرف کرده‌اند. البته باید توجه داشت که متصرفات شبه نظامیان طالبان محدود به این منطقه نمی‌شود چرا که در سراسر فاریاب^۱، جوزجان^۲، و استان‌های بغلان^۳ فعالیت خود را گسترش داده دادند همچنین افزایش فعالیت نظامی این گروه در مناطقی همچون هلمند^۴، تارین کوت^۵، ولایت اوروزگان^۶ باعث درگیری‌های خونین بین شبه نظامیان طالبان و نیروهای نظامی افغان در این مناطق مذکور شد که در نتیجه این درگیری‌ها نیروهای نظامی و ارتش این کشور از پیشروی طالبان جلوگیری کردند (Ahmadzai, 2016).

اما باید به این نکته نیز توجه کنیم که درگیری‌های مذکور که باعث کشته شدن غیر نظامیان زیادی در افغانستان می‌شود از سال ۲۰۱۵ تا به امروز به شکل زیادی گسترش یافته است. بسیاری از مردم این کشور در صدد هستند برای رهایی از مشکلات اقتصادی و امنیتی این کشور همانگونه که در مطالب فوق بدان اشاره شد این کشور را ترک کنند. تا جایی که کمیساریای عالی سازمان ملل متحد^۷ در توصیف این وضعیت بیان داشت که افغانستان بعد از سوریه دومین کشوری است که مردم آن به مهاجرت روی آورده‌اند (banerjee, 2016) با این حال موانع قابل توجهی برای حفظ ثبات در

^۱ . ghandoz

^۲ . Jawzjan

^۳ . Baghlan

^۴ . Helmand

^۵ . TarinCook

^۶ . Uruzgan

^۷ . UN High Commissioner

افغانستان وجود دارد. لذا برای تامین امنیت این کشور نیروهای نظامی و ارتش این کشور در حال حاضر نمی‌توانند در مقابل گروه‌های تروریستی نظیر داعش که امروزه در شمال این کشور وجود دارند همچون سایر نیروهای مرکز گریز به شکل موثری ظاهر شوند (Ashley J, at al, 2017).

همانگونه که در مطالب فوق به آن اشاره کردیم نیروهای تروریستی نظیر داعش به شمال افغانستان نفوذ کرده‌اند. این مسئله یک زنگ خطر برای روسیه و جمهوری‌های آسیای مرکز خواهد بود اما باید توجه داشت مسکو در کنار ایران داعش را یک نیروی ساختگی می‌داند آمریکا برای نفوذ خود مورد استفاده قرار می‌دهد. این موضع باعث شده است که دو کشور ایران و روسیه در افغانستان در صدد باشند از این مشکل ایجاد شده جلوگیری کنند. برای رسیدن به این هدف نیازمند نفوذ در افغانستان هستند و از آنجا طالبان که ایران و روسیه آن را تروریسم خطاب می‌کردند نیز مخالف نفوذ داعش به کشور افغانستان هستند درباره این موضوع با طالبان اتفاق نظر داشته و به نظر می‌رسد به همکاری‌هایی در این باره روی آورند (Azami, 2017). اظهارات کنونی مسکو در افغانستان یک تاکتیک برای فشار بر آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن همچنین برای نفوذ هرچه بیشتر است. و از آنجا که جمهوری اسلامی ایران نیز نگران نا امن شدن مرزهای خود با افغانستان می‌باشد و در کنار روسیه با هرگونه نفوذ آمریکا در افغانستان مخالف است این مسئله باعث شد که مسکو و تهران دیدگاه‌های نزدیک به هم نسبت به مسئله امروزی افغانستان داشته باشند. و این اتفاق نظر موجود بین ایران و روسیه که به نزدیکی با شبه نظامیان طالبان با هدف مبارزه با داعش و نفوذ آن در افغانستان ایجاد شده است باعث واکنش و واشنگتن شد. در این باره ژنرال جان نیکسون فرمانده ارشد آمریکا در افغانستان در ماه دسامبر از روسیه و ایران برای برقراری ارتباط با نیروهای طالبان انتقاد کرد. در مقابل این انتقاد روسیه و ایران اظهار داشتند که آمریکا برای رسیدن به اهداف خود مبنی بر از بین بردن افراطی‌گری در این کشور ناتوان است (Azami, 2017).

در تکمیل این مطالب باید توجه داشت که به نظر می‌رسد برقراری تماس روسیه با طالبان تلاشی بوده از جانب روسیه برای شناخت بیشتر این گروه و اینکه آیا ایدئولوژی طالبان همچنان مثل دهه نود میلادی در فکر گسترش تسلط به آسیای میانه است. روشن است که برای روسیه ثبات آسیای میانه و توسعه اقتصادی منطقه اوراسیا در اولویت قرار دارد. از این رو به نظر نمی‌رسد روسیه قصد رقابت با کشورهای غربی در افغانستان داشته باشد. در این راستا روسیه می‌داند که افغانستان اکنون دولت خود را دارد و ممکن است این دولت یک مقدار گرایش به غرب داشته باشد اما به نظر می‌رسد روسیه به هیچ صورت طرفدار تضعیف این دولت و ایجاد هرج و مرج در افغانستان نیست. همچنین با توجه به رابطه متشنج اسلام آباد و واشنگتن، به نظر می‌رسد مسکو تعامل با طالبان را فرصتی برای ترغیب پاکستان و کشاندن این کشور به حوزه خود دیده است. در این چارچوب با توجه به تلاش تهران - اسلام آباد و مسکو برای نفوذ در افغانستان، دولت ترامپ احتمال دارد که برای تامین آینده ای عاری از نفوذ

خارجی در افغانستان و حفظ منافع آمریکا، جنگ علیه این شورشیان (طالبان) را برای تامین منافع ملی خود آغاز کند. مسکو در کنار جمهوری اسلامی ایران با هدف متقاعد کردن دنیا به این مساله که تلاش‌های آمریکا غیردوستانه است و واشنگتن باید جای پای خود را در این کشور کم رنگ کند مایل است بر دستاوردهای حاصله از طالبان، سرمایه‌گذاری کند و آن‌ها را بزرگ‌تر از آنچه هست، نشان دهد.

۴- اقتصاد افغانستان و استراتژی دو کشور ایران و روسیه

اقتصاد افغانستان امروزه وابستگی زیادی به کمک‌های خارجی دارد. چرا که جنگ در دو دهه باعث شده است نهادهای دولتی، نیروهای مسلح، و اقتصاد ملی این کشور به شدت تضعیف کند. کشورهای غربی نظیر آمریکا به همراه متحدان منطقه‌ای آن برای گسترش نفوذ خود و ایجاد ثبات در این کشور درصد هستند دولت همخوان با سیاست خارجی خود به شکل یکپارچه‌ای را در این کشور روی کار بیاورد. روند رشد اقتصادی در افغانستان با مشکلات زیادی که همسایه‌های آن نظیر پاکستان به دلیل فعالیت مجدد شبه نظامیان طالبان دارد به کندی پیش می‌رود یا به عبارتی تضعیف شده است. لذا با توجه به این مسائل برای ادامه دادن به روند رشد اقتصادی خود به تزریق‌ات اقتصادی که از طرف کشورهای خارجی برای این کشور وجود دارد نیازمند است (Ashley J, at al, 2017).

اما باید به این نکته توجه کنیم امروزه اوضاع بین‌المللی نسبت به زمانی که آمریکا افغانستان را مورد حمله خود قرار داد تفاوت چشمگیری دارد. چرا که رقابت این کشور امروزه با ایران و روسیه به اوج خود رسیده و مسکو قدرت و توانایی سابق خود را به دست آورده است. ایران به عنوان یکی از رقبای واشنگتن نسبت به اقتصاد افغانستان نمی‌تواند بی تفاوت باشد لذا در صدد ایجاد یک خط تجاری "جاده ابریشم" برای گسترش روابط اقتصادی خود با دولت افغانستان می‌باشد. مسکو نیز با کاهش و یا کم رنگ شدن فعالیت نیروهای آمریکایی در افغانستان منطقی است به مانند بحران سوریه متحد ایران شود و برای تامین منافع ملی خود همکاری استراتژی دو کشور را گسترش دهند (posen, 2017).

با توجه به پیشینه مناسبات اقتصادی میان افغانستان و روسیه، به نظر می‌رسد که از سرگیری و گسترش چنین روابطی در شرایط کنونی امکان پذیر و از اهمیت ویژه‌ای برای دو طرف برخوردار است. باید در نظر گرفت که شرایط هم در پهنه جهانی و هم در هر دو کشور روسیه و افغانستان به صورت بنیادی تغییر کرده است و مناسبات دو جانبه در شرایط حاضر می‌تواند برپایه برابری حقوق و حفظ مواضع مستقلانه هر یک از دو کشور در مطابقت با هنجارها و مقررات پذیرفته شده جهانی تأمین گردد. با این وصف، گسترش مناسبات و همکاری بازرگانی، ترانزیتی و تدارکاتی با فدراتیو روسیه و کشورهای مستقل آسیای میانه و اوکراین به نفع افغانستان خواهد بود. مقامات افغانستان می‌توانند از امکانات این کشورها برای بازسازی تأسیسات ساخته شده و نیمه کاره و ایجاد تأسیسات مشابه نوین

بهره گیرند. آشنایی قبلی با سیستم صنعتی و اقتصادی این کشورها در افغانستان می‌تواند انجام پروژه‌های مختلف را با هزینه‌های کمتر و به شکل آسان‌تر در افغانستان امکان پذیر سازد. به طور کلی، دولتمردان افغانستان در شرایط پس از جنگ سرد باید به تنوع منابع مالی برای رشد و توسعه اقتصادی، تأمین صلح و امنیت پایدار و کاهش فقر شدید بیاورند، از تمام امکانات به شکل معقول و مؤثر استفاده کنند و با روحیه تبعیض و تمایز در مناسبات بین‌المللی مبارزه کنند. ارتقای اعتبار افغانستان در عرصه بین‌المللی در گرو تأمین مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی میان افغانستان و کشورهای دیگر بر پایه برابری، تفاهم و همکاری متقابل خواهد بود.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر که مبتنی بر فرضیه‌ای مبنی بر هم‌پوشانی سیاست خارجی روسیه و ایران برای مبارزه با یکجانبه‌گرایی آمریکا در افغانستان و همچنین جلوگیری از نفوذ و گسترش تروریسم داعش در این کشور در کنار تقویت دولت ملی و بنیة اقتصادی افغانستان ضمن تأیید فرضیه مذکور به این نتیجه دست یافتیم که هم‌کاری و هم‌پوشانی سیاست خارجی روسیه و ایران نه تنها در سوریه بلکه در نقاط دیگر از جمله افغانستان ادامه یافته و همواره دو کشور در صدد جلوگیری از نفوذ همه‌جانبه آمریکا و غرب به همراه متحدان منطقه‌ای آن هستند.

در افغانستان دو کشور روسیه و ایران بیش‌ترین نگرانی را از جهت مبارزه با افراطی‌گری در منطقه دارند. لذا برای این کار و رسیدن به اهداف مذکور به نفوذ در این کشور به حمایت و هم‌پیمانان داخلی نیازمند می‌باشد. بنابراین باید توجه داشت که آمریکا از اقدامات و فعالیت‌های اخیر ایران و روسیه هراس دارد و همواره در مقابل اقدامات مذکور در تلاش است که از نفوذ این دو کشور در افغانستان جلوگیری کند. طالبان مهم‌ترین و یا شاید ابزاری برای روسیه و ایران در جهت جلوگیری از نفوذ هر چه بیشتر داعش و سایر گروه‌های تروریستی به این کشور می‌باشد. بنابراین دو کشور همواره در تلاش هستند که ارتباط خود را با طالبان برای رسیدن به اهداف ذکر شده گسترش دهند.

اما این موضوع باعث شد که آمریکا به همراه متحدان منطقه‌ای این اقدامات انجام شده از طرف ایران و روسیه در جهت تقویت طالبان به منظور جلوگیری از داعش را محکوم کند. و از آن به عنوان یک اقدامی یاد کردند که روسیه و ایران از آن برای نفوذ و دخالت در افغانستان از آن استفاده می‌کنند. اما آنچه در ادامه پژوهش به این نتیجه دست یافتیم که مشکلات ایجاد شده در افغانستان که بسترهای متعددی برای ناامنی و بحران ایجاد کرده است همواره از بنیة اقتصادی ضعیف این کشور، و وابستگی به کمک‌های خارجی، وجود گروه‌های افراطی مذهبی در این کشور نشأت می‌گیرد.

لذا هر کدام از کشورهایی که دیدیم در تلاش هستند از این مسائل به عنوان ابزار برای رسیدن به اهداف خود استفاده کنند. ایران و روسیه به این نتیجه رسیده‌اند که از طریق تقویت دولت ملی این

کشور و تجارت و تقویت بنیه اقتصادی این کشور در کنار رقابت با آمریکا برای جلوگیری از نفوذ هر چه بیشتر آن می‌توانند به منافع و اهداف خود دست یابند.

فهرست منابع

-خلیلی محسن و باهوشی فاردقی(۱۳۹۶). «ساخت دوگانه دولت سازی نوین افغانستان»، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۷، شماره ۳، صفحات ۶۶۵-۶۴۷.

-کرمی جهانگیر و جهانبخش محمد تقی(۱۳۹۴). «جایگاه افغانستان در سیاست امنیتی فدراسیون روسیه»، فصلنامه سیاست جهانی، دوره چهارم، شماره ۲، ص ۶۵-۳۳.

- محبوبی قربانعلی و همکاران(۱۳۹۳). «حضور نیروی نظامی خارجی در افغانستان و گسترش افراط-گرایی فرقه‌ای در پاکستان»، دوفصلنامه علمی-پژوهشی جامعه شناسی سیاسی جهان اسلام، دوره ۲، شماره ۲، ص ۳۰-۱.

- Ahmad Bilal Khalil(2017),« What Does the Syrian War Mean for Afghanistan?»,Availableat:<https://thediplomat.com/2017/04/what-does-the-syrian-war-mean-for-afghanistan>.
- Alexander Paul(2017),« US Commander Warns of Russian, Iranian, Pakistani Influence in Afghanistan»,Availableat: <https://www.voanews.com/a/commander-warns-russian-iranian-pakistani-influence-afghanistan/3719579.html>.
- Ahmadzai Aziz Amin(2016),« Challenges and Opportunities for Afghanistan in 2017»,Availableat:<https://thediplomat.com/2016/12/challengesandopportunities-for-afghanistan-in-2017>.
- Ashley J,at al(2017), «U.S. Policy in Afghanistan: Changing Strategies, Preserving Gains», Availableat: <http://carnegieendowment.org/2017/05/22/u.s.-policy-in-afghanistan-changing-strategies-preserving-gains-pub-70027>.
- Azami Dawood(2017),« World powers jostle in Afghanistan's new 'Great Game'», Availableat: <http://www.bbc.com/news/world-asia-38582323>.
- Banerjee Nipa(2016),«While the work of the Afghan government and the international community brought some benefits for the country, many have not been sustainable and serious challenges remain unaddressed»,Availableat: <http://policyoptions.irpp.org/2016/07/06/afghanistan-is-among-todays-greatest-development-challenges>.
- Cunningham Erin(2017).« While the U.S. wasn't looking, Russia and Iran began carving out a bigger role in Afghanistan»,Availableat: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/with-us-policy-in-flux-russia-and-iran-challenge-american-power-in-afghanistan/2017/04/12/f8c768bc-1eb8-11e7-bb.

- Gul Ayaz(2017),« US Urges Russia, Pakistan To End Support For Afghan Taliban», Availableat: <https://www.voanews.com/a/top-us-security-official-in-afghanistan-for-talks/3812024.html>.
- Krishnadev calamur(2017),« Is Russia Really Arming the Taliban?», Availableat:<https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/08/russia-taliban-weapons/537807>.
- O'Hanlon Michael E.(2017),« America's Afghanistan problem: It's not just about sending more troops», Availableat: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/05/25/americas-afghanistan-problem-its-not-just-about-sending-more-troops>.
- posen Barryr(2017),« It's Time to Make Afghanistan Someone Else's Problem», Availableat:<https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/08/solution-afghanistan-withdrawal-iran-russia-pakistan-trump/537252>.
- Ramani Samuel (2017), «The Myth of an Iran-Russia Alliance in Afghanistan», Availableat:<https://thediplomat.com/2017/10/the-myth-of-an-iran-russia-alliance-in-afghanistan>.
- Shahidsal Shahir(2015).«Iran-Russiaalliance:Tacticalorstrategic?», Availablein: <http://www.middleeasteye.net/columns/iran-russia-alliance-tactical-or-strategic-1719997937>.
- RafiqArif(2017).«Russia Returns to Afghanistan»,Availablein: <http://nationalinterest.org/feature/russia-returns-afghanistan-19040>.
- Kozak Christopher(2017).«The Strategic Convergence of Russia and Iran», Availablein:<https://www.criticalthreats.org/analysis/the-strategic-convergence-of-russia-and-iran>.
- Hassan Dai(2017).«Analysis: Iran's game plan in Afghanistan», Availablein: <https://english.alarabiya.net/en/features/2017/01/17/Analysis-Iran-s-game-plan-in-Afghanistan.html>.
- Saine Cindy & Gul Ayaz(2017).«US Wary of Russian Role in Afghanistan as Moscow Holds Talks», Availablein: <https://www.voanews.com/a/united-states-wary-russian-role-afghanistan/3809349.html>